

Kulturraren 3 ulerkerak (Williams). O herri kulturaren ulerkera ezberdinak.

Egilea: John Storey

Zer da Kultura popularra?

Kultura popular kontzeptua erabiltzeak nahiko arazo ekar ditzake ez badugu berau ondo definitzen. Izan ere, Toni Bennettek esan bazala, kontzeptu hau esanahi ezberdin eta askotan kontrajarriz betetzen da, eta definizio falta honek bere baliagarritasun teorikoa erausten du. Zailtsunaren arrazoietako bat definizioak implikatzen duen "otredad" da, izan ere, kultura popularra beti beste kultura bati kontrajarria agertzen zaigu, nahiz eta era inplizituan izan (masa kultura, kultura folklorikoa, kultura dominantea..), eta beste honek beti eragina ziango du kultura popular terminoa erabiltzen dugun moduetan.

KULTURA

Kultura popularra definitzeko lehendabizi kultura popular terminoa definitu behar dugu. Raymond Williamsek kulturaren 3 definizio zabal proposatzen ditu:

1. Kultura Garapen intelektual, estetiko eta espiritualaren prozesu orokor gisa (Mendebaldeko kultura: filosofo, artista ta olerkilari handien eboluzioa adib). Normalean kultura popularra ez da horrela ulertzen.
2. Kultura talde, garai edo herri baten bizimodua bezala (festa erlijiosoak, alfabetizazioaren garapena, kirola, opor ohiturak...). Kultura biziak edo kultur praktika esan ohi zaio kultura bizimodu espezifiko bezala ulertzeari sarritan.
3. Kultura jarduera intelektualen obra eta praktika bezala, zeinen helburua esanahia (significado) produzitzea den. Hau litzake estrukturalista eta postetukturalistek "praktika signifikatibo" esango lioketena. (Ballet, opera, narratiba..serieak, komikiak...). Normalki testu kultural esaten zaie.

Kultura popularrak ari garenean, aurreko ulerkeretako bietako batez ari gara.

IDEOLOGIA

Kultura popularren ikerketan kontzeptu garrantzitsua da. Baina ideologiak ere esanahi ezberdinak ditu. Sarritan, ideologiak kultura eta kultura popularraen esparru berberari egiten dio erreferentzia, baina terminoak ez dira berberak, izan ere, Stuart Hallek seinatzen duen bezala, ideologiaz ari garenean politikaz ere ari gara nahitaez.

1. Ideologiak talde batek artikulatzen dituen ideien gorputz sistematikoari egin diezaioke erreferentzia. Adib, talde profesional espezifikoaren praktikak babesten dituen "ideologia profesionala". Alderdi edo talde baten ideia politiko, ekonomiko eta sozialei erreferentzia egiteko.
2. Ideologiaren beste esanahi bat errealitatearen ezkatatze edo desitxuraketarekin lotzen da, hau da, ideologiak errealitatea desitxuratzen duela, kontzientzia faltsu deritzona sortuz. Testuak ideologiaren ulerkera hau marxismoarekin lotzen du. Izan ere, Marxen arabera gizonaren izatea ez du kontzientziak erabakitzen, baizik eta bere izate sozialak berak definitzen du kontzientzia. Horrek esan nahi du gizonaren izate soziala determinatzen duen

bizi materialaren produkzio moduak gizonaren bizitza sozial, politiko eta intelektualean eragina duela. Oinarri materialak, ekonomikoak, superestrukturan izango luke haren islada. Gizarte kapitalista batean, bizitza materiala sortzeko moduak sortzen den kultur mota baldintzatzen du. Nahitaez, base-superestruktura harremana ideologikoa izango da. Botere burgesa gailentzen den gizarte batean, sozialki, politikoki eta ekonomikoki agintean dagoen klasearentzako mesedegarria den produkzio kultural bat egongo da. Era inplizito edo esplizituan, kultura talde dominanteen (burgesiaren) mesederako egingo da, eta kontzientzia faltsua zabalduko du gizartean. Marxismoak ez du ukatzen, ordea, honen aurkako kultura bat, kultura proletarioa, sortu daitekenik. Kultura honen helburua ez litzake errealitatea lausotzea, baizik eta gizarte burgesaren benetako izaera erakustea, berarekin bukatzeko.

Ideologia klaseaz besteko botere harremani erreferentzia egiteko ere izan da erabilia, adib, feminista batzuk ideologia patriarkalaz dihardute gure gizartean genero harremanen nolakotasunaren errealitatea ezkutatu eta distorzionatzeko.

3. Aurrekoari lotua, ideologia “forma ideologiko” kontzeptuan erabiltzen den bezala ulertu daiteke. Hitzaren erabilera honek testu kulturalak beti munduaren irudi jakin bat errepresentatzen dutela seinaltatzeko erabiltzen da. Honen oinarrian, errelaitatearen ikuspegi konkretu bat dago: gizartea ez dela paktu baten ondorio, gatazka dagoela gizartearen baitan, eta testuak gatazka honen parte direla. Bertold Brechek zion bezala, “Sea buena o mala, una obra de teatro siempre incluye una imagen del mundo (...) No hay arte sin consecuencias”. Beste era batera esanda: testu guztiak dira politikoak, hau da, esanahi ideologiko ezberdinak dituzte munduaren izatearen inguruan. Kultura popularra, beraz, zera litzake, “compresiones sociales kolektiboak” sortzen diren esparru bat, “esananhiaren politika” jokatzeko den jokozelai bat, mundu ikuskera bata edo beste helarazi nahi duena jendearengan.
4. Definizio honek eragin zabala izan zuen 70 eta 80. urteen bukaeran, Louis Althusser filosofo marxista frantsesak definitu zuen. Berak ideologia ez zuen ideia multzo soil gisa ikusten, praktika material bat gisa baizik. Honek esan nahi du eguneroko praktikan aurki daitekeela, eta ez soilik eguneroko bizitzari buruzko ideietan. Batez ere, kontzeptu hau erritual eta ohitura batzuk ordena soziala legitimatu eta elikatzeko duten eraginaz hitz egiten du. Adibidez, astebururo mozkozteko ohitura langile klasea momentuko plazerrean hezteko litzake, ebasioan, ondo lan egin dezan drogatze behar duen diruaren truk, eta hortan bakarrik pentsatu dezan, ez antolatze. Explotazioa jasagarri egin. Ideologiak kapitalismoaren baldintza eta harreman ekonomikoak mantentzeko baldintza eta harreman sozialak erreproduzitzen ditu.
5. Roland Barthes: Ideologiak batez ere konotazioen esparruan, bigarren mailako esanahien esparruan, operatzen duela, askotan inkoszientek direnak, bai praktika bat testuetan aurki daitezkenak. Ideologiaren baitan borroka bat dago konotazio batzuen eta besteen artean. Adib: iragarki bat nun sozialismo hitza kartzela bilakatzen den, sozialismoa askatasun ezarekin lotzeko, eta era dikotomikoan, eta kapitalismoa askatasunarekin.

Ondorioa: Kultura eta ideologiak paisai kontzeptual berari erantzuten diote sarritan, baino haien arteko alde nagusia da ideologiak dimentsio politiko bat ematen diola esparru elkarbanatu horri. Ideologiaren kontzeptuak, ordea, paisai kultural/politiko hau botere harremanez eta politikaz josia dagoela azaleratzen du. Iradokitzen du kultura popularrari buruz hitz egitea aisialdari buruz hitz egitea baino zerbat gehiago dela.

KULTURA POPULARRA

Kultura popularra definitzeari ekin baino lehen, popular hitza definiti behar. Williamsek lau esanahi arrunt definitzen ditu. Popularra=jende askori gustatzen zaiona, obra de tipo inferior, obra bat zein propio jendeari gustagarria izan nahi duen, gendeak gendearentzako egindako kultura.

1. Kultura definitzeko era, printzipioz simple, kultura popularra jende askok kontsumitzen duen kultura da, hau da, kuantitatiboki ulertu daitekeela zer den kultura popularra. Beharko genukeen bakarra neurri batzuk jartzea da, zein den minimoa zerbitz popularra izateko. Baino ikusiko genuke jendeari gustatzen zaiona hain dela anitza kultura popular terminoa baliogabetzen duela. Indize kuantitativo bat ez da nahikoa kultura popularra zer den definitzeko, baino beharrezkoa da.
2. Beste aukera bat kultura popularra era erresidualen definitzea da: Kultura popularra "alta kultura" ez dena da, goi mailako kultura gisa kategorizatuak izateko irizpideak betetzen ez dituenak. Beste hitzetan, kultura popularra goi mailakoaren azpitik dagoen kultura mota bat litzake. Balio kultura, sarritan, ikuspegi honetatik, zaila, konplexua, izatearekin lotzen da, bere zailtasuna bera excluyentea delako, eta bere audentziaren eksklusibitatea eragiten duelako. Bourdieuren arabera, kulturaren ulerkera hau sarritan klase distintzioei babesa emateko erabiltzen da. Gustoa kategoria erabat ideologikoa da bere arabera, funciona como un distintivo de clase (bere bi zentzuetan). Kultur kontsumoak ezberdintasuna legitimatzeko balio du. Kultura popular/goi mailako bereizketaren baitan, kultura `popularra masa kulturalarekin, kultura komertzialarekin lotzen da, zeinek azaleko azterketa soziologiko bat nahikoa duen ulertua izateko. Goi mailako kultura, ordea, sortze prozesu indibidual baten ondorio litzake, eta erantzun moral eta estetiko bat mereziko luke. askotan bereizketa hau egiten dutenak bereizketa transhistorikoa dela esaten dute, baino historiak erakusten digu ez dela hala: Shakespare adib ez zan goi mailako kulturaren erakusle gisa ikusten bere garaian, orain bai ordea. Kultura popularraren ikuskera hau eta bere inferioritatearen nozioa ikus dezakegu jendeak esaten duenean kanta edo talde bat oso "popular" (hau da asko zabaltzearen, arrakasta komertziala edukitzearen) ondorioa haren debaluazioa dela (jo, gaur egun mundu guztiak entzuten du X). Klase ikuspegi batetik esango genuke popularitateak arriskuan jartzen duela "la exclusividad de clase en la division entre ambas (goi mailako eta kultur popu) (adibide bat nola opera bat egin zan musutruk ta jende asko jun zan). Zaila da hala ere

alta cultura/popular bereizketa zertan den zehazki definitzea, eta dikotomia honek sortzen duen kultura popularraren inferioritatearen konotazioak saihestea. Bereizketa hau montatzeko instituzioak behar dira, besteak beste hezkuntza sistema “y su promoción de una tradición selectiva”.

3. Beste kultura popularra definitzeko era bat masa kultura bezala definitzean datza. Definizio hau aurrekotik abiatzen da. Zentzu honetan, kultura popularra kultura erabat komertzial gisa ikusten da, masan produzitzen da masa kontsumo batentzako. Bere ikusleak kriteriorik gabeko masa bat dira. Kulturaren kontzepzio honek kultura popularraren izaera alienante eta manipulazalea seinatu ohi du. Normalean, kultura popularraren ulerkerak hau dutenek iraganeko urrezko garai bat dute gogoan, non kultura erabat ezberdina zen. Hau bi eratan aurkitu ohi da: komunitate organiko galdu bat edo kultura popular galdu bat (folklorikoa) . “En las sociedades capitalistas no existe una pretendida cultura folclórica auténtica con la que contrastas la “no autenticidad” de la cultura de masas, de modo que lamentar la pérdida de la auténtica es un ejercicio inútil de nostalgia romántica”. (Fiske, understanding popular culture). Masa kulturaren paradigmaren baitan lan egiten duten kritiko kulturual batzuentzako, masa kultura hau ez da impositutako kultura embrecida bat soilik, baizik eta kultura ipamerikar inportatu bat. Britanikoen uste dute kultura britainiarrak decline bat jasan izan duela kultura ipamerikarren indar homogeneizatzailearen aurrean. Kulturaren ulerkerak honen ezkerreko eta eskubiko bertsioak daude: Mehatxatua dagoena da: bai alta kulturaren balore tradizionalak bai langile klase “tentatu” baten bizimodu tradizionala. Badago ulerkerak honen bertsio baikorrago bat, non uste den testu eta praktika kulturalak fantasia kolektibo bat moduko bat direla. La cultura popular se entiende como un mundo de ensueño colectivo. Adib, oportetara joatearen praktika kulturalak erreprimituak edo suprimituak dauden nahi kolektiboak bezala funtzionatzen dute ezkutuan. Estrukturalismoak, anahi ez duen masa kulturaren ikuspegi hau ez bere tonu moralista konpartitzen, kultura popularra ideologia dominantea erreproduzitzen duen makina ideologiko gisa ikusten du.
4. Beste definizio bat da kultura popularra=jendeak sortua jendearentzat, kultura folklorikoa. “A menudo equivale a un concepto, m,uy romántico, de cultura de la clase trabajadora cosntruido como principal fuente de protesta simbólica dentro del capitalismo contemporaneo”. Teoria hau baliagarria izateko, ordea, jendea zein den zehaztu behar da. Gainera, ez du kontuan hartzen kultura sortzeko baliabide gehienak komertzialak direla eta beraz bide hartatik lortu behar dituela jendeak kultura produzitu nahi badu, jendeak ez baitu kultura espontaneoki sortzen ezerezetik.
5. Beste definizio bat Antonio Gramsciren analisitik, eta batez ere bere hegemonia kontzeptutik abiatzen da. Hegemonia gizarte talde dominanteak “liderazgo intelectual eta moral” baten bitartez gizarteko talde subornituen konsentimientoa lortzen saiatzea da. Hau kultur

ikasketetara pasa dutenek kultura popularra talde subordinatuen erresistentziak eta talde dominanteen "inkorporazio" indarren arteko guduzelai gisa ikusten dute. Kultura popularra, beraz, ez litzake ez behetik gora espontaneoki sortutako jendearen kultura bat, ez goitik behera inposatutako kultura bat, baizik eta bien arteko negoziatio eta truke esparru bat. Kultura popularra eta haren testuak "un equilibrio de consenso" baten barruan mugitzen dira. Hau prozesu historiko bat baino baita sinkroniko bat da. Ikuspegi neogramsciano erabiltzen dutnek kultura klase dominatu eta subordinatuen borroka ideologikorako terreno gisa ikusi ohi dute. "no solo consiste en una cultura de masas impuesta coincidente con la ideología dominante, no tampoco en simplemente culturas espontaneas de oposicion, sino que es mas un area de negociacion entre las dos en que-en los tipos diferentes de cultura popular-los valores y elementos ideologicos y culturales dominantes, subordinados y de oposicion se mezclan en distintas permutaciones". Hegemoniaren aplikazioa kulturen sarrirako klase ikuspegitik egin da, baino arrazakeria, generoa eta -ekin lotutako gatazkak ulertzeko ere erabili da (adib. nobela produktio feminista, politika feminista baterako genero popularrak artikulatzeari nahia). Ikuspegi hau testuak aztertzeke ere erabili izan da: kontsideratzen ta testu kulturalak indar kultural ezberdin eta kontrajarriez osatua egongo dela.

Beste alde batetik, ikuspegi neogramscianoak iradokitzen du kultura popularraen teoriak benetan "herriaren" artikulazioan inguruko teoriak direla. "Hall, por ejemplo, arguye que la cultura popular en un lugar discutido para las construcciones politicas del "pueblo" y su relación con el bloque de poder". Kulturen popularra eguneroko bizitza nola eraikitzen den ikusi daitekeen esparru bat da, eta hau, gauza soilik akademiko izatetik urrun, politikoa ere bada, eguneroko bizitza forma ematen dioten botere harremanak eta bere eraikitzean (kotidianitatea) dauden interesak aztertzea ahalbidetzen du.

Fiskek argudiatzen du kultura popularra jendeak kultur industriak sortutako produktuekin egityen duena dela. Masa kultura litzake erreperitorioa, kultura popularra litzake jendeak horrekin, aktiboki, egiten duena.

6. Beste kulturaren ulerkera bat postmodernismoaren inguruko debatearekin dago lotua. Kultura posmodernoak ez du onartzen goi mailako eta kultu popu arteko bereizketa. Batzuentzako, banaketa arbitrarioetan oinarrituako kultur elitismo batekin bukatzen do honek, besteentzako, kulturaren gaineko komertzioaren erabateko garaipena erakusten du.

Definio hauek amankomunean dutena zera da, kultura popularra industrializazio eta urbanizazioatik aurrea sortu zala, hau da, kapitalismoarekin batera sortu dela.

Indus eta urbanizaizoa baino lehen erresuma batuka bi esfera kultural zituen, alde batetik, gutxigorabehera klase guztiek konpartitzen zuten kultura amnkomun bat, eta bestetik, eliteko kultura bat gizarteko talde

domninateek sortua. Baina industrializazioarekin, urbanismo berriak ekarritako klaseen eparazioerresidentzialarekin, eta iraultza frantsesak sortutako beldurraren ondorioz ezarritako erradikalismoaren aurkako errepresioarekin, zeinak sindikatu eta talde politiko erradikala klandestinitatera behartu zituen, klase ertainaren interferentziak saihestea ahalbidetuz. Faktore hauek espazio kultural bati lekua utzi zioten, klase dominanteen eragin kontrolatzaileengandik urrun edo gertuago. Las ansiedades generadas por el nuev espacio cultural fueron directamente responsables del enfoque de cultura y civilizacion de la cultura popular.

LA CULTURA POPULAR COMO LA OTRA

Sekula ez da nahiko kultura popularaz hitz egitea, beti seinlatu behar da zer zen popularra ez den hori, horrek erabat baldintzatzen baitu erabiltzen ari garen kultura popularraren kontzeptua. Kltura popularra ez da historikoki fijatua izan ziren testu eta praktika kulturalen multziora, ezta historikoki fijatutako kategoria kontzeptual bat.